

Δημήτρης Κ. Μαυροσκούφης
Ομότιμος Καθηγητής Α.Π.Θ.

Fake History:
«Παραχάρισσοντας το νόμισμα»
στο μάθημα της Ιστορίας

«Η ιστορία είναι μια περιγραφή, κυρίως ψευδής, γεγονότων, κυρίως ασήμαντων, που προκλήθηκαν από ηγέτες, κυρίως καθάρματα, και στρατιωτικούς, κυρίως βλάκες»

Ambrose Bierce, *The Devil's Dictionary*. London: Alma Books, 2019 (1^η έκδοση 1911)

**Τα «Fake News” του σήμερα
είναι η “Fake History” του αύριο**

Εννοιολογική αποσαφήνιση – 1

- **«Παραχάρασσω το νόμισμα»:** η ρήση αποδίδεται στον Διογένη τον Κυνικό, ο οποίος έδινε αυτή την απάντηση σε όποιον τον ρωτούσε τι επαγγέλλεται. Λογοπαίγνιο σχετικό με μια παράδοση που τον ήθελε παραχαράκτη νομισμάτων στην πατρίδα του, τη Σινώπη, αλλά μεταφορικά η φράση σημαίνει «αμφισβητώ τα καθιερωμένα»

Εννοιολογική αποσαφήνιση – 2

- ❑ **lie** = ψέμα
- ❑ **hoax** = απάτη, φάρσα
- ❑ **fake** = εσκεμμένο ψέμα (απομίμηση αλήθειας)
- ❑ **fraud** = απάτη, νοθεία
- ❑ **deception** = παραπλάνηση, απάτη, εξαπάτηση
- ❑ **falsehood** = ψέμα, εσφαλμένη πληροφορία
- ❑ **forgery** = πλαστογραφία, πλαστότητα
- ❑ **disinformation** = παραπληροφόρηση, προπαγάνδα (αντιστροφή ή απόλειψη πληροφοριών)
- ❑ **misinformation** = λανθασμένη ή παραπλανητική πληροφόρηση, παραπληροφόρηση
- ❑ **alternative fact** = εναλλακτικό γεγονός
- ❑ **hacking** = κομμάτιασμα

Ιστορική αλήθεια

- ❑ Marek Tamm (2014) ► η «**αλήθεια**» ως γνωσιολογικός όρος και η «**αντικειμενικότητα**» ως γνωσιολογική αρετή → «**σύμφωνο αλήθειας**» (**truth pact**) = δύναμη του λόγου, εγγύηση από ομοτέχνους (επιστημονική πειθαρχία), σύνδεση με αποδείξεις (κριτική ανάλυση διαθέσιμου υλικού)
- ❑ Bernhard Guenther (2013) ► δύσκολη υπόθεση η διαπίστωση της ιστορικής αλήθειας – αποστασιοποίηση από τα ψέματα της επίσημης ιστορικής κουλτούρας – τα ψέματα είναι σαν τους ιούς (μπορούν να μεταδοθούν γρήγορα και μακριά) – μεταμοντέρνα επίδραση (μετα-αλήθεια) – εξαιρετικό εργαλείο για την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης το **Trivium** (οι τρεις τρόποι, οι τρεις δρόμοι): **Γραμματική** (ποιος, τι, πού, πότε), **Λογική** (γιατί, κατανόηση), **Ρητορική** (πώς) – αλλιώς οδηγούμαστε σε λογική πλάνη – συσχέτιση με θεωρία «γνωστικής ασυμφωνίας» (cognitive dissonance)

Ιστορική σκέψη – ιστορική αλήθεια

- ❑ **Martin Cothran (2014)** ► οι «δεξιότητες κριτικής σκέψης» βασικό μοτίβο των μεταρρυθμίσεων για την εκπαίδευση του 21^{ου} αιώνα, αλλά συνήθως χωρίς ουσιαστικό περιεχόμενο
- ❑ **William Jeynes (2017)** ► λύση η προσφυγή στην κριτική εξέταση των πηγών
- ❑ **Philip Roberts (2010)** ► αξιοποίηση καλών πρακτικών στη διδασκαλία της Ιστορίας από άλλους γνωστικούς τομείς, π.χ. τη Μουσειοπαιδαγωγική, με σκοπό την ανάπτυξη του ιστορικού γραμματισμού και της ιστορικής σκέψης

Ιστορική αλήθεια και ψέματα – 1

- Ένα από τα πιο ευπώλητα βιβλία στις Η.Π.Α., με πάνω από 1.300.000 πωλήσεις από το 1995 που εκδόθηκε για πρώτη φορά μέχρι την τελευταία επανέκδοσή του το 2019, είναι του καθηγητή Κοινωνιολογίας James W. Loewen **“Lies My Teacher Told Me: Everything Your American Textbook Got Wrong”** (New York: The New Press) ► Αναφέρεται τόσο στις αποσιωπήσεις και τις στρεβλώσεις ιστορικών γεγονότων που περιέχονται σε σχολικά εγχειρίδια (12+5+“Alternative Facts”) όσο και στην κυρίαρχη αμερικανο-ευρωκεντρική και μυθολογική ιδεολογική οπτική με την οποία παρουσιάζουν τα γεγονότα (ιθαγενείς, Κολόμβος, δουλεία, κίνημα πολιτικών δικαιωμάτων κ.λπ.). Αυτόνοητο είναι, βέβαια, ότι τέτοιου είδους φαινόμενα έρχονται σε αντίθεση με το βασικό κριτήριο της επιστημονικής και παιδαγωγικής εντιμότητας, δηλαδή το **«κριτήριο της αλήθειας»**, γεγονός που δεν επιτρέπει στα παιδιά και τους νέους να συγκροτήσουν ιστορική σκέψη και ιστορική συνείδηση

Ιστορική αλήθεια και ψέματα – 2

- ❑ John Arundel Barnes (1994) ► “What is a lie”, 1-19 – “Where lies are expected”, 20-25 (Πόλεμος, Πολιτική) – “Ambiguous domains” / “History and tradition”, 49-51 → προπαγάνδα, προβλήματα μετάφρασης, επιλεκτική μνήμη κ.ά.
- ❑ Ronald H. Fritze (2009) ► πέρα από διάφορους μύθους (π.χ. Ατλαντίδα, αρχαίοι αστροναύτες, Μ. Αλέξανδρος) η **ψευδοϊστορία** έχει πολλές σκοτεινές πλευρές → ρατσισμός, σκληρές πολιτικές ατζέντες, δικαιολόγηση αποτρόπαιων πράξεων
- ❑ Ronald H. Fritze (2012) ► **επιδημία ψευδοϊστορίας** → Ατλαντίδα, Ανακάλυψη και Αποικισμός Αμερικής, Μαύρη Αθηνά κ.λπ.
- ❑ **CoE, Information Disorder . Toward an interdisciplinary framework for research and policy making.** Council of Europe Report, 2017, available at: <https://rm.coe.int/information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-research/168076277c>
- ❑ **CoE, Disinformation in a Time of Conflict .** Newsroom. “In War, Truth is first causality”, 14 March 2022, available at: <https://rm.coe.int/disinformation-in-a-time-of-conflict/1680a5d3be> ► Διδακτική στρατηγική → πρακτικές, αποτελέσματα, αντιμετώπιση

Ιστορική αλήθεια και ψέματα – 3

- ❑ Sam Wineburg and Chauncey Monte-Sano (2008) ►
 - έρευνα με ερωτηματολόγιο (4.000 ενήλικες και μαθητές) για προσδιορισμό διάσημων Αμερικανών – «πάνθεο των ηρώων» (μεταβλητές: ηλικία, φύλο, πολιτεία, εθνότητα, φυλή) → ανθεκτικότητα μαύρων αγωνιστών (π.χ. Martin Luther King), αλλά και λήθη για άλλους ή εμφάνιση νέων
- ❑ Michael B. Chesson ► μύθοι σχετικά με τις διόδους διαφυγής σκλάβων προς της ελευθερία
- ❑ Miloš Todorović (2019) ► αναφορές στην Αλβανία (Ιλλυριοί), Βουλγαρία, Σερβία, Β. Μακεδονία
- ❑ Craig Calhoun (1993) ► Μεταμοντερνισμός → παρά τα θετικά στοιχεία του και τη συνεισφορά του στην επανεξέταση της νεωτερικότητας εμποδίζει την ανάπτυξη της κριτικής θεωρίας, εν μέρει γιατί απορρίπτει τις «μεγάλες αφηγήσεις»

Ιστορική αλήθεια και ψέματα – 4

- ❑ **Douglas Allchin, “Pseudohistory and Pseudoscience” (2004) ►**
Οι κίνδυνοι της ψευδοεπιστήμης (παραψυχολογία, αστρολογία, δημιουργισμός κ.λπ.) έχουν επισημανθεί ευρέως. Τα μαθήματα στην ιστορία της επιστήμης θεωρούνται συχνά ως εκπαιδευτική θεραπεία μέσω της μετάδοσης της φύσης της επιστήμης. Αλλά τέτοιες ιστορίες μπορεί να είναι εσφαλμένες. Ειδικότερα, πολλές ιστορίες ρομαντικοποιούν τους επιστήμονες, διογκώνουν τη διαδικασία των ανακαλύψεών τους και υπεραπλουστεύουν τη διαδικασία της επιστήμης. Είναι μύθοι. Ενώ βασίζονται σε πραγματικά ιστορικά γεγονότα, διαστρεβλώνουν τη βάση της επιστημονικής αυθεντίας και ενθαρρύνουν στερεότυπα. Τέτοιες ιστορίες είναι ψευδοϊστορία. Όπως και η ψευδοεπιστήμη, προωθούν ψευδείς ιδέες για την επιστήμη, σ’ αυτήν την περίπτωση για το πώς λειτουργεί η επιστήμη. Παραδόξως, ίσως, η ιστορία των ψευδοεπιστημών μπορεί να προσφέρει ένα εξαιρετικό όχημα για τη διόρθωση τέτοιων εντυπώσεων

Εκκωφαντικές σιωπές: το παράδειγμα της Θεσσαλονίκη

- 1) Η Ελληνιστική και Ρωμαϊκή Θεσσαλονίκη
- 2) Η Οθωμανική Θεσσαλονίκη
- 3) Η έξαρση των εθνικισμών μεταξύ 1870 και 1912 και η δράση εθνικιστικών οργανώσεων στην πόλη της Θεσσαλονίκης – Μακεδονικός Αγώνας
- 4) Οι Βαλκανικοί πόλεμοι, ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, ο Εθνικός Διχασμός και η Θεσσαλονίκη
- 5) Η εθνολογική και πολιτισμική σύσταση της πόλης
- 6) Η Θεσσαλονίκη του Μεσοπολέμου – Οι πρόσφυγες και οι σχέσεις τους με τους ντόπιους – Οι κοινωνικές συγκρούσεις
- 7) Η Κατοχή στη Θεσσαλονίκη και η δράση των συνεργατών των Γερμανών – Η εξόντωση των Εβραίων της Θεσσαλονίκης – Η απελευθέρωση της πόλης
- 8) Ο Εμφύλιος Πόλεμος και η Θεσσαλονίκη
- 9) Η συγκρότηση του μετεμφυλιακού κράτους και η Θεσσαλονίκη – Η δράση των παρακρατικών οργανώσεων και οι σχέσεις τους με κόμματα και κρατικές υπηρεσίες
- 10) Η δικτατορία και η αντιδικτατορική αντίσταση στη Θεσσαλονίκη

Ιστορία και διαδίκτυο

- ❑ **Daniel J. Cohen & Roy Rosenzweig, "Web of lies? Historical knowledge on the Internet" (2005)**
- ❑ **Timothy Compeau & Robert MacDougall, "Tecumseh Lies Here: Goals and Challenges for a Revasive History Game in Progress" (2014)**
- ❑ **Toni Weller, *History in the Digital Age* (2013)**
- ❑ **Sam Wineburg & Daisy Martin, "Reading and Rewriting History" (2004)** ► οι μαθητές συγκεντρώνουν πληθώρα πληροφοριών, τις οποίες χρησιμοποιούν άκριτα – στην εποχή μας (google) μεγάλο πρόβλημα η αξιολόγηση της ποιότητας των πληροφοριών (π.χ. Ολοκαύτωμα) – ζύγισμα των τεκμηρίων – αξιολόγηση αντικρουόμενων ερμηνειών και επιχειρημάτων → η διδασκαλία της ιστορίας πρέπει να έχει στον πυρήνα της την ανάγνωση πρωτογενών και δευτερογενών πηγών και τη γραφή = ιστορικός γραμματισμός / τα παιχνίδια, οι αφίσες, τα σκετσάκια δεν οδηγούν σ' αυτόν που είναι εντελώς απαραίτητος και για την κατανόηση του παρελθόντος και του παρόντος αλλά και για την ποιότητα της δημοκρατίας

Ιστορία και μυθοπλασία

- ❑ **Robert A. Rosenstone, "The Historical Film as Real History" (1995)** ► συνηγορία υπέρ της αποδοχής των ιστορικών ταινιών ως μιας διαφορετικής μορφής ιστορίας, δίπλα στην προφορική ιστορία και τη μνήμη, αν και συχνά οι ιστορικές ταινίες αποκλίνουν πολύ από την ιστορική αλήθεια
- **Braveheart, 1995** → 13^{ος} αι. / Σκωτία (William Wallace)– Αγγλία (Edward I) / Σκωτσέζος τροβαδούρος Blind Harry (15^{ος} αι.)
- **The Patriot, 2000** → Berkley country / S. Carolina – Benjamin Martin / Πόλεμος της Ανεξαρτησίας (1775 – 1783)
- **We Were Soldiers, 2002** → Βιετνάμ, μάχη στην κοιλάδα La Drang – Lt. Colonel Hal Moore
- ❑ **Julia Abramson, *Learning From Lying: Paradoxes Of The Literary Mystification* (2005)** ► λογοτεχνικά έργα / μυθοπλασία = έργα εξεγερσης, σοβαρή προσπάθεια ενάντια στην εξουσία και τα καθιερωμένα

Διδασκαλία Ιστορίας με σκοπό την εννοιολογική αλλαγή – 1

- ❑ **Νοητικά σχήματα (schema theory)** ► σημαντικός ο ρόλος τους στην ανάπτυξη των εννοιών, στην κατασκευή ή ανακατασκευή θεωριών και στη νοητική αλλαγή
- ❑ **Σημασία προηγούμενης γνώσης (prior knowledge)**
- ❑ **Εννοιολογική αλλαγή (conceptual change)** ► οι μαθητές συνήθως τείνουν σε αβασάνιστες, μονόπλευρες και εύπεπτες ερμηνείες για πολλές κατηγορίες πληροφοριών, ενώ αγνοούν τις προκαταλήψεις, τα στερεότυπα, τις ατεκμηρίωτες θέσεις και τις παρερμηνείες στις οποίες υπόκεινται. Οι παρανοήσεις αυτές βρίσκονται σε αντίθεση προς τις αποδεκτές θεωρίες που ερμηνεύουν τα δεδομένα – οι υπάρχουσες πεποιθήσεις και γνώσεις μπορεί να αλλάξουν μέσω μιας δυναμικής διαδικασίας – η κριτική κατανόηση επιτυγχάνεται μόνον όταν οι μαθητές αρχίσουν να αναλύουν το υλικό διεξοδικά και από διαφορετικές οπτικές, καθώς προσπαθούν να νοηματοδοτήσουν τις πληροφορίες που δέχονται

Η αξιοποίηση της γνωστικής ασυμφωνίας / σύγκρουσης και του μαθησιακού αδιεξόδου – 1

- Η θεωρία της «**γνωστικής ασυμφωνίας**» θεωρείται σημαντική στη διαδικασία μάθησης. Συχνά ένα άτομο έχει ανταγωνιστικές ή και αντικρουόμενες απόψεις για ορισμένα θέματα ή συμπεριφορές. Το ζήτημα του πώς τέτοιες γνωστικές συγκρούσεις μπορούν να επιλυθούν έχει συζητηθεί από τον Leon Festinger (1957) και τον Gregory Bateson (1972). Οι αναλύσεις τους βασίζονται στη θεωρία σύμφωνα με την οποία το άτομο που έχει αντιφατικές πεποιθήσεις, ιδέες, αξίες, στάσεις, συμπεριφορές, αντιλήψεις κ.λπ. θα προσπαθήσει να περιορίσει τη γνωστική ασυμφωνία, δηλαδή τη δυσαρμονία μεταξύ ανταγωνιστικών στοιχείων, απορρίπτοντας ένα από τα αυτά τα στοιχεία ή προσθέτοντας νέα, που υποστηρίζουν ορισμένες από τα προηγούμενα ή νέα δεδομένα. Για τον λόγο αυτό η γνωστική ασυμφωνία είναι ένα πολύ ισχυρό κίνητρο, που μας οδηγεί συχνά στην αλλαγή της μιας ή της άλλης από τις αντικρουόμενες πεποιθήσεις ή ενέργειες. Κάθε ασυνέπεια στον τρόπο με τον οποίο σκεπτόμαστε ή πράττουμε παράγει δυσαρμονία, η οποία είναι δυσάρεστη και –γι' αυτό– οδηγεί στη μείωση της έντασης μέσω της επανεκτίμησης της εγκυρότητάς της (Gawronski, 2002)

Η αξιοποίηση της γνωστικής ασυμφωνίας / σύγκρουσης και του μαθησιακού αδιεξόδου – 2

- Η «**γνωστική σύγκρουση**» βασίζεται στη θεωρία του Piaget (1971), ο οποίος συζήτησε την εσωτερική αίσθηση ανισορροπίας (disequilibrium) που βιώνει ο μαθητής, όταν ο κόσμος συμπεριφέρεται με απροσδόκητους τρόπους (1971: 22 & 46). Αυτή η αίσθηση αναγκάζει το μαθητή να τροποποιήσει τη δομή του γνωστικού σχήματος, καθώς προσπαθεί να αποκαταστήσει ισορροπία. Εξαιτίας αυτού, η αρχή της γνωστικής σύγκρουσης χρησιμοποιείται ευρέως στην εκπαίδευση, όχι όμως χωρίς αμφισβητήσεις. Για παράδειγμα, τόσο η φύση όσο και ο χρόνος της σχεδιασμένης σύγκρουσης μπορεί να έχουν συνέπειες για τη μάθηση από την άποψη του περιεχομένου της κατανόησης, καθώς και για την ανάπτυξη τρόπων του σκέπτεσθαι (Tirosh, Stavy & Cohen, 1998). Ωστόσο, παρόλο που η θεωρία αυτή έχει αμφισβητηθεί, δείχνει αρκετά ανθεκτική και λειτουργική μέσα στην τάξη (Cooper, 2007; Graham, 2007; Sayce, 2010)

Η αξιοποίηση της γνωστικής ασυμφωνίας / σύγκρουσης και του μαθησιακού αδιεξόδου – 3

- ❑ Ο ακριβής ορισμός του «**αδιεξόδου**» (**impasse**) συναρτάται με την αρχιτεκτονική της επίλυσης προβλημάτων, αλλά, σε γενικές γραμμές, μπορούμε να πούμε ότι αδιέξοδο κατά τη διαδικασία επίλυσης προβλημάτων συναντάται όταν ένας στόχος που έχει τεθεί δεν είναι δυνατό να επιτευχθεί από αυτόν που καταγίνεται με το σχετικό έργο (VanLehn, 1988). Η κύρια ιδέα της «**μάθησης με βάση το προγραμματισμένο αδιέξοδο**» (**impasse-driven learning**) έγκειται στην υπέρβαση του αδιεξόδου με κάποιο τρόπο, ώστε να συγκροτηθεί μια χρήσιμη εμπειρία για την αποφυγή στο μέλλον παρόμοιων αδιεξόδων ή, έστω, την αποτελεσματικότερη αντιμετώπισή τους (Jones & VanLehn, 1994)
- Παρά το γεγονός ότι τα σχετικά θεωρητικά μοντέλα δεν είχαν αναπτυχθεί για να εφαρμοστούν στην τάξη, διεξήχθησαν πολλές εμπειρικές έρευνες με αυτόν τον σκοπό. Σύμφωνα με τη Limón (2001), τρεις κατηγορίες διδακτικών στρατηγικών είναι απόλυτα σχετικές με τις προσπάθειες που καταβάλλονται για την επίτευξη της εννοιολογικής αλλαγής:
- η πρόκληση γνωστικής σύγκρουσης μέσω μη κανονικών δεδομένων (anomalous data)
- η χρήση αναλογιών και μεταφορών
- η συνεργατική μάθηση με σκοπό τη συλλογική συζήτηση ιδεών

Παραδείγματα από τις ΗΠΑ

T. Mills Kelly

- ❑ **T. Mills Kelly, George Mason University, Fairfax – Virginia** ►
πρώτο μάθημα το 2008 (δημιουργία φανταστικού προσώπου: ψαράς Edward Owens, πειρατής στη δεκαετία του 1870) – δεύτερο μάθημα το 2012 με κάποιο κατά συρροή δολοφόνο (αποκάλυψη φάρσας γρήγορη) – αφορμή το γεγονός ότι πολλοί σπουδαστές στο μάθημα για τον Β Π.Π. έκαναν εργασία για τον Κροάτη Ante Pavelić, αρχηγό των Ustaše και συνεργάτη των ναζί, χρησιμοποιώντας άκριτα υλικό από εθνικιστικές κροατικές ιστοσελίδες που τον παρουσίαζαν ως ήρωα
- T. Mills Kelly, “Teaching History in the Digital Age”, <http://quod.lib.umich.edu/d/dh/12146032.0001.001/1:1/--teaching-history-in-the-digital-age?g=dculture;rgn=div1;view=fulltext;xc=1>
- T. Mills Kelly, *Teaching History in the Digital Age*. Ann Arbor, MI: The University of Michigan Press, 2013
- T. Mills Kelly, “True Facts or False Facts – Which Are More Authentic?”, in: Kevin Kee [Ed], *Teaching and Learning History with Technology*. The University of Michigan Press, 2014, 309-328
- T. Mills Kelly, “Teaching students to lie: historical method through hoaxes”, *The Conversation*, August 12, 2012, <http://theconversation.com/teaching-students-to-lie-historical-method-through-hoaxes-8653>
- T. Mills Kelly, “Lying about the Past”, *Change: The Magazine of Higher Learning*, 46 (4), 2014, 14-15

Alicia McGill

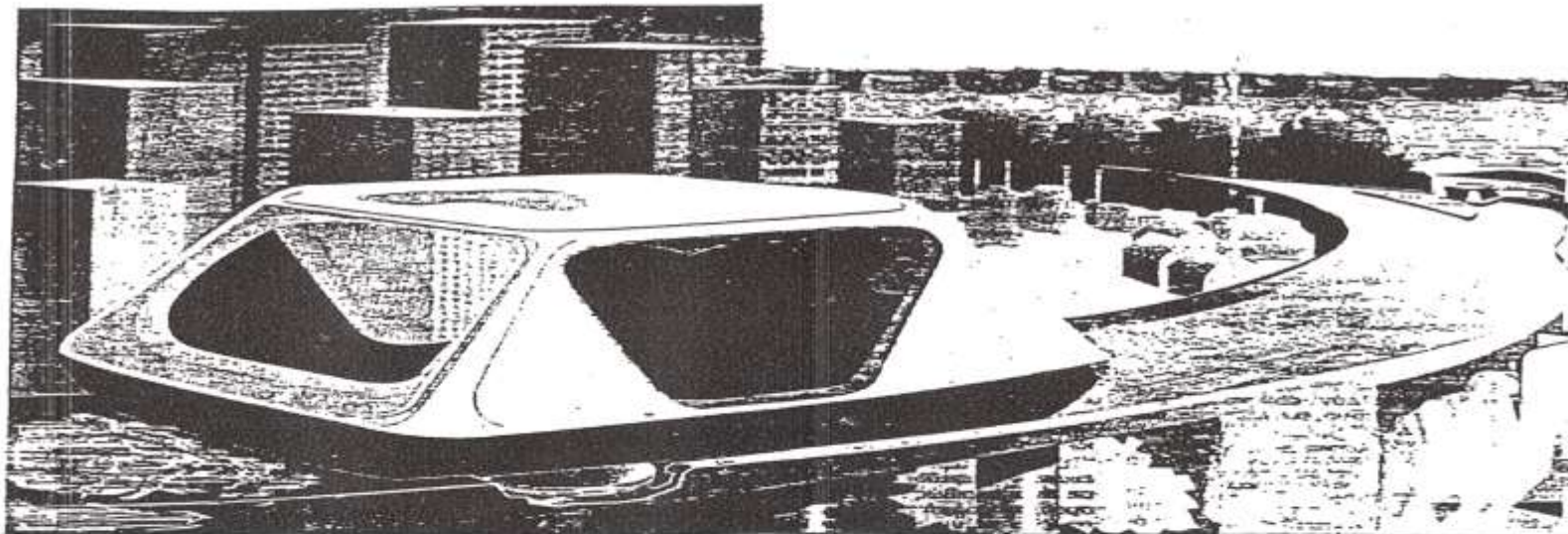
❑ Alicia McGill, “Frauds and Mysteries of the Past”, 2016 – College of Humanities & Social Studies, North Carolina State University

- Πρόκειται για μάθημα σχετικό με τις εφαρμογές της κριτικής σκέψης και τις ιστορικές και αναλυτικές δεξιότητες. Οι δεξιότητες αυτές καλλιεργούνται μέσα από μύθους, μυστήρια, παρανοήσεις, φάρσες και ιδεολογικές χρήσεις του παρελθόντος. Τα παραδείγματα περιλαμβάνουν: στερεότυπα για τους πρώτους ανθρώπους, την Ατλαντίδα, το μυστήριο πυραμίδων, μύθους για την ιστορία των ΗΠΑ, θεωρίες συνωμοσίας και επισκέψεις εξωγήινων. Θα εξεταστούν τρόποι με τους οποίους οι άνθρωποι συνδέονται με το παρελθόν, αναπαραστάσεις του παρελθόντος στη λαϊκή κουλτούρα, τεχνικές που χρησιμοποιούνται για τη διαιώνιση προβληματικών μύθων και ισχυρισμών για το παρελθόν, πώς και γιατί το παρελθόν κακοποιείται και χειραγωγείται με την πάροδο του χρόνου, πώς οι μύθοι, οι παρανοήσεις και οι χειραγωγήσεις ή επηρεάζουν τις ιδέες για τους ανθρώπους και τους πολιτισμούς και την ιστορική κατανόηση. Ένα ακόμη στοιχείο αυτού του μαθήματος είναι ο αναστοχασμός πάνω στις προσωπικές πεποιθήσεις για την ιστορία και τους αρχαίους πολιτισμούς

Παραδείγματα από την Ελλάδα

Μια εικόνα χίλιες λέξεις, 1997

Συνθέσεις ακουαρέλας και καλός του Ολλανδού ζωγράφου Πέτερ φαν ντερ Κρόνιγκεν, λεγόμενου από την εποχή του Β' Παγκοσμίου Πολέμου στη Νέα Υόρκη.

Οι πίνακες σε στιλ "διστασημικού νεορεαλισμού", όπως προφανώς έχουν χαρακτηριστεί από το γνωστό Αμερικάνο γκαλερίστα Τομπίας Σμίθσον, απεικονίζουν, πολύ πρώιμα είναι η αλήθεια εφόσον έχουν συντεθεί μεταξύ 1947 και 1949, τα εντελώς σύγχρονα οράματα του δημιουργού με δυναμισμό αλλά και γαλήνη.

ΠΗΓΗ : "AEROSPACE ART MAGAZINE",
Τεύχος 345/24.6.1993, σελ. 16

Μικρασιατική Εκστρατεία, 1999

□ Βιαιότητες Ελλήνων και Τούρκων:

- Ονόματα πόλεων ή χωριών
- Ονόματα αξιωματικών επικεφαλής στρατιωτικών μονάδων
- Απολογισμός (νεκροί, τραυματίες, καταστροφές κ.λπ.)

Ελληνικές εφημερίδες

Τουρκικές εφημερίδες

Ένα οιονεί πείραμα, 2014

□ Δόθηκαν σε 27 φοιτητές/φοιτήτριες 7 φύλλα εργασίας διαδοχικά σχετικά με μετρήσεις του I.Q.

1. Έκθεση του 2007 από το Ινστιτούτο Lovenstein του Σακραμέντο (Πενσυλβάνια, ΗΠΑ), όπου παρουσιάζονταν τα πορίσματα μελέτης σχετικής με το δείκτη ευφυΐας των προέδρων των ΗΠΑ σε συνάρτηση με το κόμμα από το οποίο προέρχονταν (φάρσα)
2. Πίνακας με τον Μ.Ο. I.Q. των Αμερικανών πολιτών ανά πολιτεία, σε συνάρτηση με το εκλογικό αποτέλεσμα του 2000 (Gore ή Bush) και το ΑΕΠ ανά πολιτεία. Είχε συνταχθεί με βάση το πρότυπο *Ravens Advanced Progressive Matrices (APM)*, εμπνευσμένος από τη μελέτη των Richard Lynn & Tatu Vanhanen (2002), *IQ and the Wealth of Nations*. West Point, CT: Praeger / Greenwood Publishing Group
3. Πίνακας με παραδείγματα εθνοφυλετικών μειονοτήτων, οι οποίες –υποτίθεται ότι– υστερούν ως προς το δείκτη ευφυΐας. Ο πίνακας συνοδευόταν με αναφορές σε πηγές για κάθε χώρα
4. Απόσπασμα από την εφημερίδα *The Times* του Λονδίνου με τον τίτλο "*German are brainiest (but at least we're smarter than the French)*" (27 Μαρτίου 2006)
5. Πίνακας από την παραπάνω μελέτη των Lynn και Vanhanen με τον Μ.Ο. I.Q. 82 εθνών, όπου η Ελλάδα κατατάσσεται στην 37^η θέση, κάτω από όλες σχεδόν τις ευρωπαϊκές χώρες, με την εξαίρεση της Κροατίας και της Τουρκίας
6. Κείμενο που αποκαλύπτει ότι η πρώτη πηγή, δηλαδή η έκθεση του Ινστιτούτου Lovenstein, είναι φάρσα, από την οποία παραπλανήθηκαν η εφημερίδα *Guardian* και ο Βρετανός κωμικός Garry Trudeau
 - Και στις έξι περιπτώσεις ζητήθηκε από τους φοιτητές να σχολιάσουν το θέμα και το περιεχόμενο της πηγής και να καταγράψουν τις συναισθηματικές αντιδράσεις που τους προκάλεσε.
7. Ένα ερωτηματολόγιο, που είχε ως σκοπό την καταγραφή και την ανάλυση των μαθησιακών αντιδράσεων των φοιτητών κατά την ανάγνωση των έξι πηγών

Ένα οιονεί πείραμα, 2014 - Συμπεράσματα

- 1. Οι φοιτητές/φοιτήτριες δεν είναι έτοιμοι/έτοιμες να αναγνωρίσουν τη δραστική επίδραση των μικροθεωριών και των κυρίαρχων αντιλήψεων στον τρόπο της σκέψης τους, ακόμη κι αν διαθέτουν θεωρητικές γνώσεις για ορισμένα θέματα
- 2. Παρουσιάζουν παρόμοια έλλειψη κριτικής ετοιμότητας κατά την ερμηνευτική προσέγγιση πηγών, την εγκυρότητα των οποίων δέχονται σχεδόν αβασάνιστα, όταν το περιεχόμενό τους συμφωνεί με τα προϋπάρχοντα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις τους
- 3. Η γνωστική ασυμφωνία / σύγκρουση προκαλείται συνήθως όταν το περιεχόμενο μιας πηγής έρχεται σε αντίθεση με τις πεποιθήσεις τους. Φαίνεται ότι το μοντέλο του Appleton (1997) αποδεικνύεται λειτουργικό, όπως και η στρατηγική που προτείνεται από τη Limón (2001), δηλαδή η προσφορά μη κανονικών ή αντιφατικών δεδομένων. Επίσης, επιβεβαιώνεται εν μέρει ότι υπάρχουν τέσσερα στάδια στη γνωστική σύγκρουση: (α) η αναγνώριση των μη κανονικών δεδομένων, (β) η πρόκληση ενδιαφέροντος (περιέργειας), (γ) η πρόκληση κατάστασης άγχους και (δ) η επανεξέταση της συγκρουσιακής γνωστικής κατάστασης (Lee & Known, 2001; Lee et al., 2003)
- 4. Η γνωστική ασυμφωνία / σύγκρουση, σε συνδυασμό με το προγραμματισμένο μαθησιακό αδιέξοδο, μπορεί να αποτελέσει μια καλή διδακτική στρατηγική. Βέβαια, η κατασκευή και η διαχείριση της γνωστικής σύγκρουσης και η διαμόρφωση ενός καλά δομημένου μαθησιακού αδιεξόδου είναι δύσκολο έργο για τον εκπαιδευτικό· δεν παύουν όμως να αποτελούν εξαιρετικά χρήσιμα εργαλεία για την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης και την επίτευξη της εννοιολογικής αλλαγής
- 5. Τέλος, η συγκεκριμένη στρατηγική μπορεί να εφαρμοστεί και στη διδασκαλία της Ιστορίας, ιδίως στο πλαίσιο των αρχών της πολυπρισματικότητας και της ερμηνευτικής πολλαπλότητας.

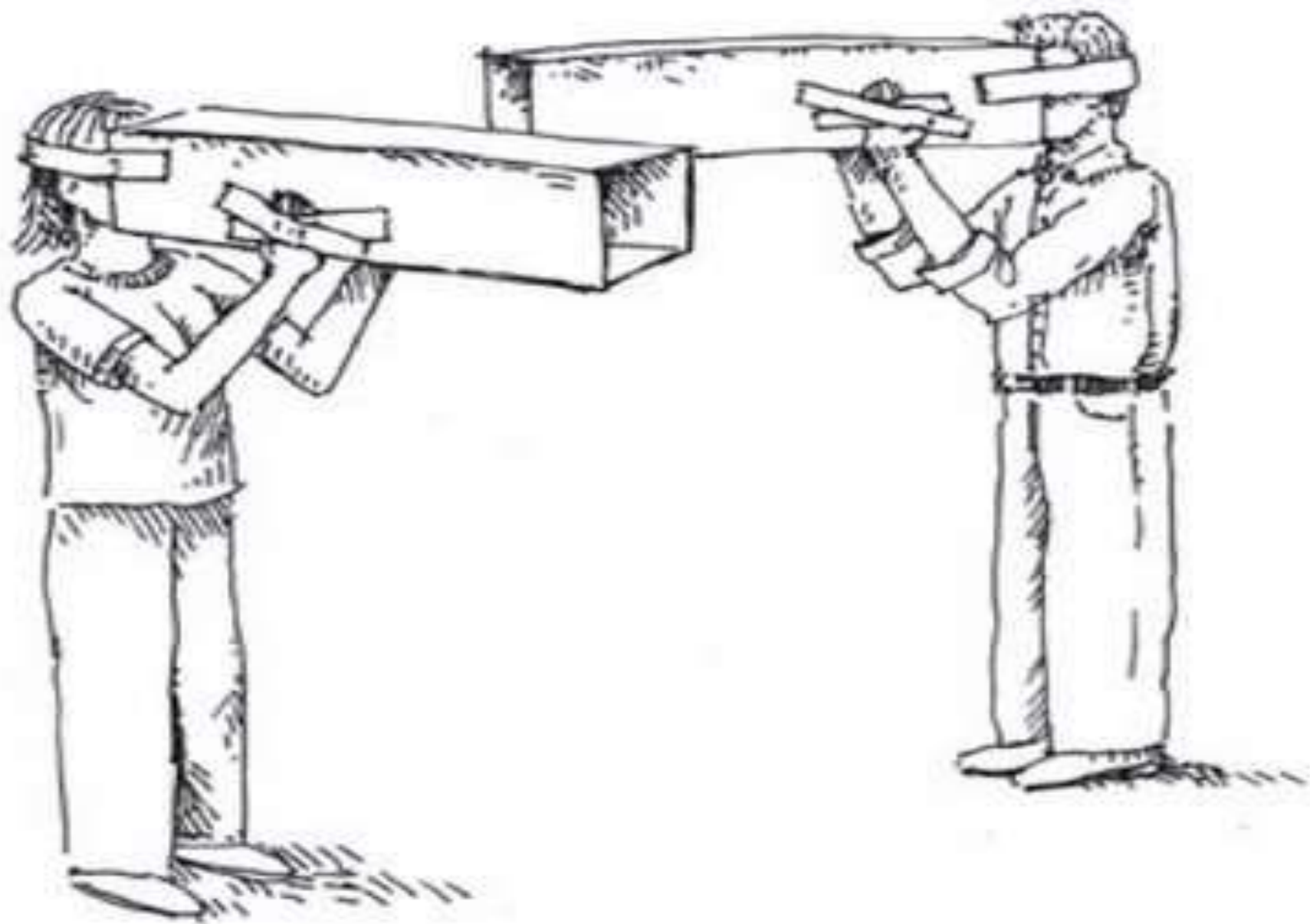
Ποιος Κολοκοτρώνης, 2017

Aeschyli Fragmenta, 301

«ἀπάτης δικαίας οὐκ ἀποστατεῖ θεός»

Fish is Fish

Leo Lionni

Βιβλιογραφία

- Abramson, Julia, *Learning From Lying: Paradoxes Of The Literary Mystification*. Newark: University of Delaware Press, 2005
- Allchin, Douglas, "Pseudohistory and Pseudoscience", *Science & Education*, 13, 2004, 179-195
- Appleton, Ken, "Analysis and Description of Students' Learning during Science Classes Using a Constructivist-Based Model", *Journal of Research in Science Teaching*, 34 (3), 1997, 303-318
- Barnes, John Arundel, *A Pack of Lies: Towards a Sociology of Lying*. Cambridge – New York: Cambridge University Press, 1994 → "What is a lie", 1-19 – "Where lies are expected", 20-25 (Πόλεμος, Πολιτική) – "Ambiguous domains" / "History and tradition", 49-51
- Bateson, Gregory, *Steps to an Ecology of Mind*. Scranton, Pennsylvania: Chandler, 1972
- Bogaerts, Steven & Leake, David, "Focusing at Students' Attention: A Framework-Based Approach to Guiding Impasse-Driven Learning", in: *FLAIRS Conference (International Florida Artificial Intelligence Research Society Conference. Melbourne Beach, Florida, USA, May 11-13, 2006)*. Palo Alto (CA): AAI (The Association for the Advancement of Artificial Intelligence) Press, 2006, 186-191, available online at <https://www.aaai.org/Papers/FLAIRS/2006/Flairs06-036.pdf>
- Brooke, Donald, "Stanford researchers find students have trouble judging the credibility of information online", November 22, 2016
- Calhoun, Craig, "Postmodernism as Pseudohistory", *Theory, Culture & Society*, 10 (1), 1993, 75-96
- Chesson, Michael B., "Schoolbooks Teach Falsehoods and Feel-Good Myths About the Underground Railroad and Harriet Tubman", *Textbook Letter*, 12 (1), <http://www.textbookleague.org/121tubby.htm>
- Chinn, Clark A. & Brewer, William F., "The Role of Anomalous Data in Knowledge Acquisition: A Theoretical Framework and Implications for Science Instruction", *Review of Educational Research*, 63 (1), 1993, 1-49
- Cohen, Daniel J. & Rosenzweig, Roy, "Web of lies? Historical knowledge on the Internet", *First Monday*, 10 (12), December 2005, http://firstmonday.org/issues/issue10_12/cohen/index.html
- Compeau, Timothy & MacDougall, Robert, "Tecumseh Lies Here: Goals and Challenges for a Pervasive History Game in Progress", in: Kevin Kee [Ed], *Teaching and Learning History with Technology*. The University of Michigan Press, 2014

- Cooper, Joel, *Cognitive Dissonance. Fifty Years of a Classic Theory*. Thousand Oaks (CA) & London: Sage Publications, 2007
- Cothran, Martin, "The Critical Thinking Skills Hoax", *Memoria Press*, March 1, 201
- Davis, Joan J., "Conceptual Change", in: Michael Orey (Ed.), *Emerging perspectives on learning, teaching, and technology*. Zurich: The Global Text Project, 2010, 183-192, available at: <http://www.coe.uga.edu/epllt/conceptualchange.htm>
- Deitering, Anne-Marie, "Lies, Damned Lies and Pedagogy", *ACRLog, Blogging by and for academic and research librarians*, January 3, 2009
- Derry, Sharon J., "Cognitive Schema Theory in the Constructivist Debate", *Educational Psychologist*, 31 (3/4), 1996, 163-174
- Duis, Mac, "Using Schema Theory to Teach American History", *Social Education*, 60 (3), 1996, 144-146
- Festinger, Leon, *A Theory of Cognitive Dissonance*. Stanford, CA: Stanford University Press, 1957
- Fisher, Alec, *Critical Thinking. An Introduction*. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2001
- Fritze, Ronald H., *Επινοημένη Γνώση: Ψευδοϊστορία, Ψευδοεπιστήμη και Ψευδοθρησκείες*, μετ. Δημήτρης Τανούδης – επιμ. Κώστας Βλησιδης. Αθήνα: Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, 2012
- Fritze, Ronald H., "On the Perils and Pleasures of Confronting Pseudohistory", *Historically Speaking*, 10 (5), 2009, 2-5
- Gawronski, Bertram, "Back to the Future of Dissonance Theory: Cognitive Consistency as a Core Motive", *Social Cognition*, 30 (6), 2012, 652-668
- Gelder, Tim, Van, "Teaching Critical Thinking. Some Lessons from Cognitive Science", *College Teaching*, 53 (1), 2005, 41-48
- Graham, Rachel D., "Theory of Cognitive Dissonance as It Pertains to Morality", *Journal of Scientific Psychology*, June 2007, 20-23, available online at <http://www.psychencelab.com>
- Guenther, Bernhard, "History, Lies, and the Importance of Self-Work and Critical Thinking", April 25th, 2013 [το άρθρο υπήρχε στον ιστοχώρο veilofreality.wordpress.com, ο οποίος έχει καταργηθεί]

- Jeynes, William, "Fake History" is More Dangerous Than "Fake News", 2017, <http://www.thepublicdiscourse.com/2017/05/19322/>
- Jones, Randolph M. & VanLehn, Kurt, "Acquisition of Children's Addition Strategies: A Model of Impasse-Free, Knowledge-Level Learning", *Machine Learning*, 16 (1-2), 1994, 11-36
- Kang, Sukjin, Scharmann, Lawrence C. & Noh, Taehee "Reexamining the Role of Cognitive Conflict in Science Concept Learning", *Research in Science Education*, 34 (1), 2004, 71-96
- Kelly, T. Mills, "'But Mine's Better': Teaching History in a Remix Culture", *The History Teacher*, 44 (3), 2011, 369-377
- Kelly, T. Mills, "Lying about the Past", *Change: The Magazine of Higher Learning*, 46 (4), 2014, 14-15
- Kelly, T. Mills, *Teaching History in the Digital Age*. Ann Arbor, MI: The University of Michigan Press, 2013
- Kelly, T. Mills, "Teaching History in the Digital Age", <http://quod.lib.umich.edu/d/dh/12146032.0001.001/1:1/--teaching-history-in-the-digital-age?g=dculture;rgn=div1;view=fulltext;xc=1>
- Kelly, T. Mills, "Teaching students to lie: historical method through hoaxes", *The Conversation*, August 12, 2012, <http://theconversation.com/teaching-students-to-lie-historical-method-through-hoaxes-8653>
- Kelly, T. Mills, "True Facts or False Facts – Which Are More Authentic?", in: Kevin Kee [Ed.], *Pastplay: Teaching and Learning History with Technology*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 2014, 309-328
- Kim, Kyung Hi, "Critical Teaching and Learning Blockage. A Contextual Analysis", *Deutsches Institut für Erwachsenenbildung (Leibniz-Zentrum für Lebenslanges Lernen) – DIE Zeitschrift*, 2, 2000, available online at <http://www.die-bonn.de/doks/kim0001.pdf>
- Kuhn, Thomas S., *The Structure of Scientific Revolution*. Enlarged 2nd edition. Chicago: Chicago University Press, 1970
- Lee, Gyounggho, Kwon, Jaesool, "What Do We Know about Students' Cognitive Conflict in Science Classroom: A Theoretical Model of Cognitive Conflict Process", in: *Proceedings of the Annual Meeting of the Association for the Education of Teachers in Science*. Costa Mesa, CA, January 18-21, 2001, available online at <http://eric.ed.gov/?id=ED472903>

- Lee, Gyounggho, Kwon, Jaesool, Park, Sang-Suk, Kim, Jung-Wham, Kwon, Hyeok-Gu & Park, Hac-Kyoo, "Development of an Instrument for Measuring Cognitive Conflict in Secondary-Level Science Classes", *Journal of Research in Science Teaching*, 40 (6), 2003, 585-603
- Levin, Kevin M., "The Remedy for the Spread of the Fake News? History Teacher", December 6, 2016, available at: <https://www.smithsonianmag.com/history/remedy-spread-fake-news-history-teachers-180961310/>
- Limón, Margarita, "On the Cognitive Conflict as an Instructional Strategy for Conceptual Change: A Critical Appraisal", *Learning & Instruction*, 11 (4/5), 2001, 357-380
- Linares, Salvador & Krainer, Konrad, "Mathematics (Student) Teachers Educators as Learners", in: A. Gutiérrez & P. Boero [Eds], *Handbook of Research on the Psychology of Mathematics: Past, Present, and Future*. Rotterdam: Sense Publishers, 2006, 429-459
- Loewen, James W., *Lies My Teacher Told Me: Everything Your American History Textbooks Got Wrong*. 3rd edition. New York: The New Press, 2018
- Marcus, Jon, "Hoax History Is Bunk but There Are Truths to Be Learned from It", *The Times Higher Education Supplement*, 2061, August 2, 2012, <https://www.questia.com/read/1P3-2772855221/hoax-history-is-bunk-but-there-are-truths-to-be-learned>
- Mavroskoufis, Dimitris, "The Use of Cognitive Dissonance/Conflict and Impasse-Driven Learning as a Tool for Critical Teaching", in: George Grollios – Anastassios Liambas – Perikles Pavlidis [Eds], *Proceedings of 4th International Conference on Critical Education, Vol. 2*. Thessaloniki, 2015, pp. 474-489
- Μαυροσκούφης, Δημήτρης, «Η αξιοποίηση της γνωστικής ασυμφωνίας/σύγκρουσης και του προγραμματισμένου μαθησιακού αδιεξόδου ως εργαλείων για την κριτική διδασκαλία», στο: Κωνσταντίνος Γ. Μπίκος – Ελένη Ευ. Ταρατόρη [επιμ.], *Μελετήματα και Ερωτήματα της Παιδαγωγικής Επιστήμης. Χαριστήριο τόμος στον Ομότιμο Καθηγητή Δημήτρη Χρ. Χατζηδήμου*. Θεσσαλονίκη: Αδελφοί Κυριακίδη, 2015, 381-400
- McVee, Mary B., Dunsmore, Kailonnie, Gavelek, James R., "Schema Theory Revisited", *Review of Educational Research*, 75 (4), 2005, 531-566
- Minnerup, Günter, "What is Historical Truth? Historiography between the Sciences and Humanities", *The International Journal of the Humanities*, 5 (8), 2007, 39-44

- Nersessian, Nancy C. [Eds], *Model-Based Reasoning: Science, Technology, Values*. New York: Kluwer Academic / Plenum Publishers, 2002, 353-368
- Nioutsikos, Ioannis, "The Effect Of Prior Knowledge On Teaching International History: An Empirical Case Study In UK Higher Education", *International Journal of Historical Learning, Teaching and Research*, 15 (1), 2017, 93-102
- Nolan, Susan A., "Critical thinking and information fluency: Fake news in the classroom", *Psychology Teacher Network*, 27 (2), May 2017, <https://www.apa.org/ed/precollege/ptn/2017>
- Özdemir, Gökhan & Clark, Douglas B., "An Overview of Conceptual Change Theories", *Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education*, 3 (4), 2007, 351-361
- Piaget, Jean, *Biology and Knowledge: An Essay on the Relation between Organic Regulations and Cognitive Processes*. Edinburgh: Edinburg University Press, 1971
- Piaget, Jean, *The Equilibration of Cognitive Structures: The Central Problem of Intellectual Development*. Chicago: University of Chicago Press, 1985
- Roberts, Philip, "From historical literacy to a pedagogy of history". A discussion paper. University of Canberra, 2010, <http://leadingcurriculum.blogspot.com/2010/06/national-symposium-building-bridgesfor.html>
- Rolka, Katrin, Rösken, Bettina & Liljedahl, Peter, "The Role of Cognitive Conflict in Belief Changes", in: J. H. Woo, H. C. Lew, K. S. Park & D. Y. Seo [Eds], *Proceedings of the 31st Conference of the International Group for the Psychology of Mathematics Education*. Seoul: PME, Vol. 4, 2007, 121-128
- Roschelle, Jeremy, "Learning in Interactive Environments: Prior Knowledge and New Experience", *Institut for Inquiry*, 2007, available online at: <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.538.8778&rep=rep1&type=pdf>
- Rosenstone, Robert A., "The Historical Film as Real History", *Film Historia*, 5 (1), 1995, 5-23
- Salthouse, Timothy A., "Does the Level of Which Cognitive Change Occurs Change With Age?", *Psychological Science*, 23 (1), 2012, 18-23
- Sayce, Lucy, *The Way Out of Cognitive Conflict. A Planning Toolkit for Teachers*. London: Reading Borough Council – National Centre for Excellence in the Teaching of Mathematics (NCETM), 2010
- Spitzer, Alan B., *Historical Truth and Lies About the Past: Reflections on Dewey, Dreyfus, de Man, and Reagan*. University of North California, 2000

- Svinicki, Marilla, "What They Don't Know Can Hurt Them: The Role of Prior Knowledge in Learning" University of Texas. *Essays on Teaching Excellence*, 5 (4), 1993-94, available online at: <http://docplayer.net/392132-Essays-on-teaching-excellence-what-they-don-t-know-can-hurt-them-the-role-of-prior-knowledge-in-learning.html>
- Tamm, Marek, "Truth, Objectivity and Evidence in History Writing", *Journal of the Philosophy of History*, 8, 2014, 265-290
- Tirosh, Dina, Stavy, Ruth & Cohen, Shmuel, "Cognitive Conflict and Intuitive Rules", *International Journal of Science Education*, 20 (10), 1998, 1257-1269
- Todorović, Miloš, "Nationalistic Pseudohistory in the Balkans", *Sceptic Magazine*, 24 (4), 2019, 2-4
- VanLehn, Kurt, *Mind Bugs. The Origins of Procedural Misconceptions*. Massachusetts: MIT Press, 1990
- VanLehn, Kurt, "Towards a Theory of Impasse-Driven Learning", in: Heinz Mandl & Alan M. Lesgold [Eds], *Learning Issues for Intelligent Tutoring Systems*. New York: Springer Verlag, 1988, 19-41
- Vosniadou, Stella, "Mental Models in Conceptual Development", in: Lorenzo Magnani & Nancy C. Nersessian [Eds], *Model-Based Reasoning: Science, Technology, Values*. New York: Kluwer Academic / Plenum Publishers, 2002, 353-368
- Vosniadou, Stella & Verschaffel, Lieven, "Extending the Conceptual Change Approach to Mathematics Learning and Teaching", *Learning & Instruction*, 14 (5), 2004, 445-461
- Weller, Toni [Ed.], *History in the Digital Age*. London & New York: Routledge, 2013
- Wilson, Timothy D., *Strangers to Ourselves: Discovering the Adaptive Unconscious*. Belknap Press: An Imprint of Harvard University Press, 2004
- Wineburg, Sam & Martin, Daisy, "Reading and Rewriting History", *Educational Leadership*, 62 (1), 2004, 42-45
- Wineburg, Sam, *Why Learn History (When It's Already on Your Phone)*. Chicago & London: The University of Chicago Press, 2018 [το παραπάνω άρθρο σσ. 163-172]
- Wineburg, Sam and Monte-Sano, Chauncey, "Famous Americans": The Changing Pantheon of American Heroes. *Journal of American History*, 94, March 2008), <http://www.journalofamericanhistory.org/textbooks/2008/wineburg.html>